

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Udrag fra Begrebet Angst

Citation: Kierkegaard, Søren: "Begrebet Angst", i Kierkegaard, Søren: *Begrebet Angst*, udg. af Lars Petersen ; Merete Jørgensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1991, s. 153. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur:
<https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kierkegaard01val-shoot-idm140698091718736/facsimile.pdf> (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: Begrebet Angst

elsker Psychologien den, sidder og aftegner Conturer og beregner Mulighedens Vinkler, og lader sig ligesaa lidt forstyrre som Archimedes» (24-25). Når det drejer sig om S.K., skal man nu ikke forvente at blive præsenteret for den rene »Barnecege» (85). Og ligesom Archimedes jo faktisk blev slået ihjel af den brutale virkelighed, som han ikke ville lade sig forstyrre af, så kan man tydeligt hos Vigilius fornemme en koket, ironisk afstandtagen til hans eget psykologiske projekt, hvis underordnede og foreløbige rolle i forhold til etikken og dogmatikken han gør meget ud af at markere. Der hedder da også om den psykologi, der, mindende om Archimedes, »fordyber sig i Syndens Mulighed», at den »uden at vide det [er] i en anden Videnskabs [dvs. dogmatikkens] Tjeneste, der blot venter paa, at den skal blive færdig» (25). Vigilius kan derfor forekomme næsten utålmodig efter at få afsluttet sin psykologiske undersøgelse, og han er så optaget af at præcisere, hvad psykologien *ikke* kan beskæftige sig med, at han uundgåeligt indirekte kommer til at beskæftige sig en hel del med det. Og i den forstand er *Begrebet Angst* en *indirekte* meddelelse.

Vigilius ønsker at pege på den virkelighed, der ligger uden for hans videnskabelige undersøgelses område, syndens virkelighed, læserens konkrete virkelighed, som det væsentlige. Bogen ønsker i det hele taget at pege væk fra »Abstraktionens Spøg» (134), mod livets konkrete alvor. I åndelig forstand er *Begrebet Angst* en kriminalroman, der udpeger sin læser som den skyldige, jf. 37: »Consequentsens Solstik [...] sigter lige paa Eens Ise.» Den syndens virkelighed, som enhver kun kan forstå ved at mærke, »at den brænder i Haanden paa ham» (49), er dermed samtidig uforståelig for videnskaben. Om en psykologi, der forsøger at gøre synden til genstand for direkte videnskabelig behandling, hedder det: »i sin Angst aftegner den Synden, medens den ængstes og ængstes for den Tegning, den selv frembringer» (18).

I nyere tid, hvor det ikke har været så moderne at lide af syndsbevidsthed, men til gengæld mere af angst, er en hel del læsere blevet skuffede over, at den berømte bog *Begrebet Angst*, på én gang forløber for og hovedværk inden for eksistentialisme og psykoanalyse, har vist sig at handle så forholdsvis lidt om angst og så forholdsvis meget om synd. Dette skyldes, at Vigilius egentlig kun interesserer sig for angsten som drivkraft: negativt som den psykologiske forudsætning, der gør synden mulig, men som ikke kan forklare, hvordan den bli-

ver virkelig – og positivt som den åndelige uro, i hvis gådefulde, navnløse, på én gang skræmmende og dragende skikkelse en ikke realiseret åndelig udvikling og i sidste instans: en ikke realiseret tro på Gud, hjemsøger mennesker med et krav om forandring.

Som nævnt gør Vigilius meget ud af at markere sin psykologiske undersøgelses underordnede rolle i forhold til etikken og dogmatikken. Det er bl.a. netop denne høje grad af bevidsthed om psykologiens tilsyneladende »harmløshed«, der giver indtryk af, at hans videnskabelige projekt i virkeligheden er særdeles ambitiøst. Idet han på én gang koketterer med og ironiserer over, hvor beskeden og barnlig psykologien er, markerer han indirekte, at han ved sin i forhold til andre områder omhyggeligt afgrænsede undersøgelse har til hensigt at kaste afgørende lys ind over disse.

Mindst kompliceret er forholdet til *dogmatikken*. *Begrebet Angst* er allerede på titelbladet orienteret »i Retning af det dogmatiske Problem om Arvesynden«, den psykologiske undersøgelse »tenderer til Dogmatikken« (25), og da angsten ved bogens slutning er gennemgået, bliver det færdige resultat afleveret til dogmatikken. Fælles for psykologien og dogmatikken er, at de kun kan beskæftige sig med synden som mulighed, psykologien med »Syndens reale Mulighed« (25), dvs. angsten, og dogmatikken med »Syndens ideelle Mulighed« (smst.), arvesynden. Man kan sige, at hensigten med *Begrebet Angst* hermed er at levendegøre og aktualisere det tunge og dunkle dogmatiske begreb arvesynd, hvis oprindelse så nemt kan synes at fortabe sig i fjerne tider, og som dogmatikken kun kan forklare ved at forudsætte det (jf. 22), – at vise hvordan det tager sig ud fra en konkret, menneskelig synsvinkel, hvordan det så at sige opleves i praksis, som menneskelig erfaring: »Arvesyndens Tilstedeværelse i den Enkelte er Angests« (50). At arvesynden aktualiseres, betyder imidlertid først og fremmest, at den lettes for meget af sin tyngde: der er ikke nogen kvalitativ, men kun en kvantitativ afstand mellem Adam og det senere menneske. Men når arvesyndens byrde lettes, uden at den dog fjernes helt, så betyder dette samtidig, at frihedens og ansvarets og dermed skyldens og syndens byrde øges. *Begrebet Angst* advarer mod, at arvesynden på den måde bliver »det Nærværende« (27), at den identificeres med og dermed bruges som forklaring på »Syndigheden« (smst.), der siden Adams synd tungere og tungere (jf. 50) har »ligget i luften«. Derved er arvesynden og angsten samtidig vokset